

HANDREIKING

Vergaderen in de anderhalvemeter- samenleving

25 juni 2020

DEMOCRATIE
in actie

HANDREIKING

Vergaderen in de anderhalvemeter- samenleving

DEMOCRATIE
in actie

Democratie in Actie

Necker van Naem

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
2	AFWEGING: DIGITAAL OF FYSIEK	6
2.1	Checklist voorafgaand aan keuze digitaal of fysiek vergaderen	6
2.2	Aanwezigheid raadsleden uit kwetsbare groepen en/of met gezondheidsklachten	7
2.3	Voorbeeldfunctie	7
2.4	Fysiek vergaderen: intern of extern?	8
3	FYSIEK VERGADEREN	10
3.1	Checklist fysiek vergaderen	10
3.2	Juridische kaders	11
3.3	Praktische randvoorwaarden en richtlijnen	13
3.4	Participatie	18
4	DIGITAAL VERGADEREN	20
4.1	Checklist digitaal vergaderen	20
4.2	Juridische kaders	21
4.3	Praktische randvoorwaarden en richtlijnen	23
4.4	Opmerkingen bij digitaal vergaderen	29
4.5	Participatie	31
5	VERGADEREN IN MENGVORM	34
5.1	Juridische aspecten	34
5.2	Praktische randvoorwaarden en richtlijnen	36
5.3	Participatie	37
6	SLOTWOORD	38
	BIJLAGE 1 NUTTIGE INFORMATIE	39

1 INLEIDING

Voor je ligt de handreiking 'Vergaderen in de anderhalvemetersamenleving'. Deze handreiking is speciaal bedoeld voor griffiers, bestuurders en raadsleden, werkzaam in gemeenten, waterschappen en Provinciale Staten. De handreiking biedt informatie en inspireert met ervaringen en geeft inzicht in juridische en praktische aspecten van de verschillende vergadermogelijkheden in de anderhalvemetersamenleving. Deze handreiking dient als een basis voor gesprekken over het vormgeven van de vergaderstructuur en -techniek in tijden van corona.

De coronacrisis vraagt veel van ons allemaal, maar natuurlijk ook van lokale overheden. Fysieke bijeenkomsten zijn de afgelopen perioden afgeraden. Dit heeft geresulteerd in een aantal flinke hindernissen voor de besluitvorming op lokaal niveau. Inmiddels zijn we bekend met de juridische mouw die daaraan is gepast: de tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming provincies, gemeenten, waterschappen en openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (verder te noemen: de tijdelijke wet). Deze wet geeft bovengenoemde politieke organen de mogelijkheid digitaal te vergaderen en daarbij rechtsgeldige besluiten te nemen. Dit is een unieke maatregel die past bij deze uitzonderlijke tijden en is een aanvulling op de geldende Gemeentewet, Provinciewet of Waterschapswet.

Veel gemeenten zijn digitaal gaan vergaderen. De ervaringen variëren van efficiënte en flexibele besluitvorming, tot technische uitdagingen en praktische bezwaren. Het werkt, maar het is niet altijd ideaal. De roep om weer fysiek bij elkaar te komen klinkt dan ook steeds luider. Dit komt enerzijds doordat interactie en een politiek inhoudelijk debat met digitaal vergaderen soms lastig zijn en anderzijds omdat de versoepelingen van de coronamaatregelen fysiek bij elkaar komen geleidelijk aan weer meer mogelijk maken.

De vraag die nu de dialoog lijkt te overheersen is: blijven we digitaal vergaderen of zoeken we een verantwoorde weg terug naar een fysieke vergadering? En, hoe kan je dit dan aanpakken? Deze vragen hebben een plek in deze handreiking, maar het is belangrijk in het achterhoofd te houden dat wij geen invloed hebben op de maatregelen of de duur daarvan die nodig zullen zijn om het coronavirus onder controle te houden.

Deze handreiking is opgesteld door Necker van Naem op verzoek van Democratie in Actie. Dit is een samenwerkingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse zaken, de VNG en alle beroeps- en belangenverenigingen dat gemeenten, provincies en waterschappen ondersteunt met activiteiten, leergangen en kennis om de lokale democratie te versterken en te vernieuwen. Je leest hierin over alle aspecten rondom het maken van de afweging tussen een digitale of fysieke vergadering. Daarna vind je alles over weer verantwoord fysiek vergaderen; de juridische aspecten, randvoorwaarden, praktische tips en participatie in een fysieke omgeving. Vervolgens komen deze aspecten voor het digitale vergaderen aan bod. In het laatste hoofdstuk lees je tenslotte wat wel en niet mogelijk is op het gebied van het combineren van fysieke en digitale vergadervormen.

Tot slot: zoals we de afgelopen maanden hebben gezien kan er in korte tijd veel veranderen. Daarom wordt deze handreiking periodiek bijgewerkt om ervoor te zorgen dat we je van de meest up-to-date mogelijke informatie voorzien. Daarnaast, omwille van de leesbaarheid, spreken we in dit document van gemeenteraden, waar er net zo goed Provinciale Staten of algemeen waterschapsbestuur had kunnen staan. We vragen hiervoor je begrip.

2 AFWEGING: DIGITAAL OF FYSIEK

Dankzij de tijdelijke wet hebben gemeenteraden de mogelijkheid om gedurende de coronacrisis digitaal te vergaderen en rechtsgeldige besluiten te nemen. Deze wet blijft in ieder geval tot 1 september van kracht. Daarna kan de tijdelijke wet telkens met twee maanden worden verlengd.

Naast het digitaal beraadslagen en besluiten kan een gemeente natuurlijk nog steeds fysiek vergaderen. Hierbij dien je wel rekening te houden met een aantal aanpassingen en beperkingen om te voldoen aan de richtlijnen van het RIVM en de veiligheid van alle deelnemers in deze unieke tijden te waarborgen.

Hoe bepaal je wat voor jouw gemeente de juiste vergaderwijze is? En hoe zorg je dat je dit flexibel inricht, zodat er ook gewisseld kan worden van vorm als dat dit nodig blijkt te zijn?

Hoewel fysiek vergaderen nog steeds het uitgangspunt is, biedt de tijdelijke wet de mogelijkheid om ook digitaal te vergaderen en te besluiten zolang de gezondheidssituatie daar om vraagt. Kan men niet goed fysiek bijeenkomen en tegelijkertijd voldoen aan de richtlijnen van het RIVM? Zijn er raadsleden in een risicocategorie of in quarantaine? Dit kunnen redenen zijn om digitaal te vergaderen en te besluiten. Als een vergadering besloten is, dan is er geen keus en moet men fysiek bijeenkomen.

2.1 CHECKLIST VOORAFGAAND AAN KEUZE DIGITAAL OF FYSIEK VERGADEREN

Checklist

- Ga na of er raadsleden of hun directe familieleden zijn uit kwetsbare groepen en/of met lichte gezondheidsklachten en betrek deze informatie in het gesprek over de vergaderwijze;
- Bespreek het signaal dat je uitzendt met de verschillende vergaderwijzen en in hoeverre deze overeenkomt met het signaal dat de raad wenst uit te zenden;
- Als er besloten is tot een fysieke vergadering, breng in kaart of de huidige raadzaal volstaat voor het organiseren van een fysieke vergadering binnen de richtlijnen. Inventariseer op tijd de mogelijkheden van een fysieke vergadering op een externe locatie indien de eigen raadzaal niet voldoet.

2.2 AANWEZIGHEID RAADSLEDEN UIT KWETSBARE GROEPEN EN/OF MET GEZONDHEIDSKLACHTEN

Belangrijk in de afweging voor een digitale of fysieke vergadering is de eventuele aanwezigheid van raadsleden uit kwetsbare groepen of met een familielid uit kwetsbare groepen en/of raadsleden met lichte gezondheidsklachten. Het uitschrijven van een fysieke vergadering vereist van ieder lid dat voornemens is de vergadering bij te wonen dit fysiek te doen. De richtlijnen van het RIVM adviseren iedereen die te maken heeft met (lichte) klachten, zoals verkoudheidsklachten, een loopneus en keelpijn, thuis te blijven en uit te zieken. Dit betekent dat raadsleden die met deze klachten normaal gesproken wel deel zouden nemen aan de raadsvergadering, nu geadviseerd worden dit niet te doen. Het toch uitschrijven van een fysieke raadsvergadering ontnemt hen dan de mogelijkheid deel te kunnen nemen aan de beraadslagingen en stemmingen van die vergadering. Hetzelfde geldt voor raadsleden die onderdeel zijn van een risicogroep of een familielid hebben die onderdeel zijn van een risicogroep dan wel genoemde klachten hebben, en om deze reden niet aanwezig willen zijn bij een fysieke vergadering, maar wel zouden willen deelnemen aan een digitale vergadering.

Het is belangrijk het geluid van deze raadsleden mee te nemen in de afweging om al dan niet fysiek te vergaderen. Een van de aanleidingen voor de tijdelijke wet is namelijk dat er raadsleden kunnen zijn die besmet zijn met het coronavirus of die in quarantaine zitten. Het niet aanwezig kunnen of willen zijn van raadsleden bij een fysieke raadsvergadering omwille van gezondheidsredenen is dan ook een reden zijn om digitaal in plaats van fysiek bij elkaar te komen.

In het Reglement van Orde (RvO) van de gemeenteraad staat beschreven wie van de raad beslist over zijn vergaderwijze. In de meeste gevallen is dit de voorzitter van de raad, de burgemeester, al dan niet in overleg met het presidium. Meestal bepaalt het RvO verder dat 'in gevallen waar dit reglement niet voorziet of bij twijfel over de toepassing van het reglement, de raad beslist op voorstel van de voorzitter'. In de meeste gevallen betekent dit dat de burgemeester formeel bepaalt of een vergadering fysiek of digitaal plaatsvindt, zoals mogelijk gemaakt is door de tijdelijke wet. Uiteraard beslist de burgemeester over het algemeen wel na consultatie van de raad, om zo draagvlak te hebben voor het besluit.

Als besloten is elkaar weer fysiek te treffen, dan is het de verantwoordelijkheid van een raadslid uit de risicogroep en/of met lichte gezondheidsklachten om de afweging te maken toch aan de fysieke vergadering deel te nemen. Hij of zij bepaalt zelf het dringende advies van het RIVM om thuis te blijven met gezondheidsklachten al dan niet op te volgen. Indien het zieke raadslid ervoor kiest aanwezig te zijn in de fysieke raadsvergadering en de burgemeester zijn of haar aanwezigheid als verstorend ervaart, kan deze het voorstel doen het betreffende raadslid de verdere toegang tot de vergadering te ontzeggen. De burgemeester brengt dit voorstel dan in stemming.

2.3 VOORBEELDFUNCTIE

Een veelgehoord argument om digitaal te blijven vergaderen is de voorbeeldfunctie van de gemeenteraad. Verschillende gemeenteraden vragen zich af of zij, ondanks de vrijstelling in de noodverordening en het volgen van de richtlijnen van het RIVM, fysiek kunnen vergaderen. Gemeenteraden willen zich doorgaans solidair opstellen ten opzichte van de inwoners en

ondernemers in de gemeente. Daarnaast voelt de raad zich soms ook bezwaard tegenover de ambtelijke organisatie, van wie gevraagd wordt zoveel mogelijk thuis te werken. Dit argument kan onderdeel zijn van de afweging om al dan niet fysiek te (gaan) vergaderen.

Anderzijds zijn er ook raden die van mening zijn dat het raadswerk van dergelijke vitale aard is, dat zij juist fysiek bij elkaar moeten komen om de democratie optimaal te kunnen dienen. Deze argumentatie is in lijn met het feit dat vergaderingen van gemeenteraden zijn uitgesloten van het verbod op samenkomsten in de (model)noodverordening. Dit argument kan dan ook worden meegenomen in de afweging voor de keuze van vergaderwijze die past in jouw gemeente.

2.4 FYSIEK VERGADEREN: INTERN OF EXTERN?

Indien de raad besluit fysiek te vergaderen dient nog de keuze gemaakt te worden voor de locatie: de eigen raadzaal of op een andere locatie. Deels zal dit afhankelijk zijn van praktische overwegingen, waaronder de vraag of de eigen raadzaal voldoende ruimte biedt voor de raad om op anderhalve meter van elkaar plaats te kunnen nemen. Daarnaast kunnen ook technische en financiële argumenten onderdeel uitmaken van de overweging.

In de meeste gevallen zijn aan het organiseren van vergaderingen op andere locaties extra kosten verbonden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan huurkosten voor deze externe locaties. Daarnaast zullen er, afhankelijk van het soort locatie, in veel gevallen kosten gemaakt moeten worden op het gebied van bijvoorbeeld catering en tafels en stoelen. Ook op technische vlak moet mogelijk het een en ander geregeld worden, zoals verlichting, microfoons voor sprekers, camera's voor het opnemen en uitzenden van de vergaderingen, stroomtoevoer en voorzieningen van draadloos internet voor de toegang tot de vergaderstukken.

Verschillende gemeenten hebben creatieve oplossingen gevonden voor deze uitdagingen. Zo vergadert de gemeenteraad van Voorschoten in de raadzaal van Wassenaar. Door te kiezen voor een externe vergadering in de raadzaal van een buurgemeente zijn veel vergaderfaciliteiten al aanwezig. Een ander voorbeeld is de gemeenteraad van Alkmaar. Hun raadsvergaderingen vinden plaats in een lokale sporthal en worden opgenomen en uitgezonden door lokale media. Op deze manier is het opnemen en uitzenden van de vergaderingen gewaarborgd zonder dat de gemeenteraad zelf camera's aan heeft moeten schaffen.

Ondanks deze creatieve oplossingen vergt het faciliteren en voldoen aan de organisatorische randvoorwaarden voor een fysieke vergadering extra capaciteit en organisatietalent van de griffie, de bodes en de technische ondersteuning. Zij moeten als het ware in korte tijd een nieuwe raadzaal gereed maken die voldoet aan de eisen voor het fysiek vergaderen en die in lijn is met de richtlijnen van de RIVM. Voor het maken van de keuze tussen een fysieke vergadering in de eigen raadzaal en een fysieke vergadering op een andere locatie is dan het ook belangrijk al deze zaken een plaats te geven in de afweging.

VERGADERINGEN VAN DE GEMEENTERAAD VAN ALKMAAR IN DE SPORHAL WORDEN UITGEZONDEN DOOR DE LOKALE MEDIA

Gemeenteraad/griffie @RaadAlkmaar · May 12
 Vanavond vergadert de commissie Ruimte om 19.30 uur in De Meent. Het NHD besteedt hier vandaag aandacht aan. Publiek kan niet aanwezig zijn, maar u kunt de vergadering volgen via het tv kanaal van Alkmaar Centraal en [alkmaar.nl/gemeenteraad](https://www.alkmaar.nl/gemeenteraad). #Alkmaar

◆ [Link](#) naar artikel

GEMEENTERAAD VAN VOORSCHOTEN VERGADERT IN RAADZAAL VAN BUURGEMEENTE WASSENAAR

De gemeenteraad van Voorschoten gaat in buurgemeente Wassenaar vergaderen. De eigen raadzaal is te klein om afstand te kunnen houden. In raadzaal De Paauw kan dat wel.

Sinds april vergaderden de Voorschotens raadsleden online vanwege de coronacrisis. „De recente versoepeling van de maatregelen en de behoefte bij de raad om over belangrijke onderwerpen een goed politiek debat te kunnen voeren, zijn redenen om de vergaderingen weer op locatie te houden”, aldus de gemeente Voorschoten. Door naar de Paauw uit te wijken maakt Voorschoten, dat het ambtenarenapparaat deelt met Wassenaar, geen extra kosten.

◆ [Link](#) naar artikel

3 FYSIEK VERGADEREN

In navolging van de Gemeentewet is het nog altijd mogelijk bij elkaar te komen voor een fysieke raadsvergadering in de eigen raadzaal, of op een andere geschikte plek binnen of zelfs buiten het gemeentehuis. Fysiek vergaderen in de anderhalvemetersamenleving betekent wel dat je vooraf meer afspraken met elkaar moet maken dan voorheen. De indeling van de zitplaatsen, het tekenen van de presentielijst en heel veel andere zaken die eerder vanzelfsprekend waren, behoeven nu aandacht en afstemming.

In de onderstaande checklist lees je waar je in ieder geval rekening mee moet houden bij het organiseren van een veilige, fysieke vergadering. Deze punten worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt en toegelicht. Waar relevant maken we een onderscheid tussen het vergaderen in de eigen raadzaal en vergaderen op een externe locatie. Waar dit niet expliciet staat aangegeven is de informatie toepasbaar op beide.

3.1 CHECKLIST FYSIEK VERGADEREN

Checklist

- Inventariseer voorafgaand aan elke vergadering of er vergaderdeelnemers zijn die niet fysiek aanwezig kunnen of willen zijn en bespreek met elkaar hoe vorm te geven aan de rol van deze leden;
- Beslis op tijd welke locatie het meest geschikt is voor een fysieke vergadering binnen de RIVM-richtlijnen;
- Onthoud dat de Gemeentewet altijd van toepassing is op een fysieke vergadering;
- Informeer je over de inhoud van de noodverordening van de veiligheidsregio waaronder jouw gemeente valt en wat dit betekent voor het organiseren van een fysieke vergadering;
- Stel een hygiëneprotocol op. Heb hierin in ieder geval aandacht voor afspraken om geen handen te schudden en anderhalve meter afstand te bewaren, het schoonmaken van microfoons, het tekenen van de presentielijst en moties en amendementen en het beschikbaar stellen van zeep, papieren zakdoekjes en desinfectiemiddelen;

- Zorg dat iedereen te allen tijden anderhalve meter afstand tot elkaar kan bewaren. Stel bijvoorbeeld looplijnen en looprichtingen op in en om de vergaderzaal, plaats de zitplaatsen anderhalve meter uit elkaar, maak afspraken over afstand houden tijdens schorsingen en zorg ervoor dat vergaderdeelnemers toegang hebben tot koffie, thee en/of water zonder hiervoor de anderhalvemeternorm te hoeven breken;
- Bepaal op tijd of er ruimte is voor publiek en pers om op anderhalve meter afstand tot iedereen aanwezig te zijn in de vergaderzaal. Communiceer dit duidelijk en tijdig;
- Tref voorbereidingen zodat alle vergaderdeelnemers zichtbaar en hoorbaar in beeld zijn tijdens vergaderingen;
- Zorg dat de voorzitter van de vergadering in staat is de richtlijnen tijdens de vergaderingen te handhaven;
- Waarborg de openbaarheid van vergaderingen. Zorg voor een werkende livestream van raadsvergaderingen, deel waar mogelijk beeld en geluid van overige vergaderingen en zorg dat openbare raadsdocumenten daadwerkelijk openbaar zijn;
- Denk na over hoe je insprekers betreft in de fysieke vergadering.

3.2 JURIDISCHE KADERS

De tijdelijke wet is een aanvulling op de Gemeentewet/Provinciewet/Waterschapswet. Een fysieke raadsvergadering volgt, ook in tijde van de coronacrisis, gewoon de bepalingen uit deze wetten.

Wel hebben we te maken met noodverordeningen, waardoor we ons aan een aantal beperkingen moeten houden. In de modelverordening, in de versie van 28 mei 2020, beschrijft artikel 2.1 een verbod op samenkomsten in voor publiek openstaande gebouwen, zoals een gemeentehuis. Artikel 2.1, lid 3a meldt echter dat dit verbod niet van toepassing is op wettelijk verplichte samenkomsten, zoals vergaderingen van gemeenteraden, mits:

- ◆ De aanwezigen altijd ten minste anderhalve meter afstand houden tot de dichtstbijzijnde persoon;
- ◆ Er niet meer dan honderd personen aanwezig zijn.

De inhoud van de modelnoodverordening is door de meeste veiligheidsregio's grotendeels of volledig overgenomen. Houd hierin echter rekening met de veiligheidsregio's waarin dit niet of slechts deels is overgenomen, waardoor andere bepalingen relevant kunnen zijn.

Verschillende gemeenten hebben inmiddels al gebruik gemaakt van de mogelijkheid om fysiek te vergaderen in de eigen raadzaal binnen deze juridische kaders. Voorbeelden van dergelijke gemeenten zijn Tynaarlo en Westerveld.

GEMEENTERAAD VAN TYNAARLO VERGADERT WEER IN DE EIGEN RAADZAAL

Raad Tynaarlo vervuult keukentafel weer voor raadszaal

ZA 16 MEI 2020, 20:53

De gemeenteraad van Tynaarlo gaat weer fysiek vergaderen. Op dit moment wordt de raadszaal aangepast zodat er op 26 mei weer vergaderd kan worden.

◆ [Link](#) naar artikel

OOK DE GEMEENTERAAD VAN WESTERVELD KIEST VOOR RAADSVERGADERING IN DE EIGEN RAADZAAL

Gemeenteraad Westerveld gaat weer vergaderen in raadszaal

WO 3 JUN 2020, 12:56

De gemeenteraad in Westerveld laat het digitaal vergaderen achter zich. Vanaf dinsdag wordt er weer vergaderd in de raadszaal van het gemeentehuis in Diever.

◆ [Link](#) naar artikel

Externe locatie

Artikel 19 lid 2 van de Gemeentewet faciliteert dat de raad ook op een externe locatie kan en mag vergaderen dan in de eigen raadszaal. Dit artikel biedt normaal gezien mogelijkheden als er bijvoorbeeld een renovatie of verbouwing van het gemeentehuis gepland staat. Op dit moment biedt het ook mogelijkheden voor raadsvergaderingen waarbij de raadszaal onvoldoende toereikend is om te voldoen aan de richtlijnen van het RIVM.

Op basis van dit artikel in de Gemeentewet, kondigt de burgemeester de dag, het tijdstip en de locatie van de vergadering aan. Hierin wordt niet gespecificeerd dat deze locatie zich binnen het eigen gemeentehuis of zelfs binnen de eigen gemeentegrenzen moet bevinden. Vergaderen op een externe locatie is dus mogelijk, zelfs buiten de eigen gemeentegrenzen. Uiteraard blijven de bepalingen uit de Gemeentewet en de noodverordening van kracht tijdens een raadsvergadering op een externe locatie.

Verschillende gemeenteraden hebben inmiddels gebruikgemaakt van de mogelijkheid om te vergaderen op een externe locatie, omdat de eigen raadszaal niet toereikend was voor een raadsvergadering binnen de richtlijnen. Zo heeft de gemeenteraad van Oosterhout vergaderd in een openluchttheater en organiseerde de gemeenteraad van Oudewater een fysieke raadsvergadering in een evenementencentrum.

GEMEENTERAAD VAN OOSTERHOUT VERGADERT IN OPENLUCHTTHEATER

▲ De Oosterhoutse gemeenteraad vergaderde vanavond in de buitenlucht, in het openluchttheater aan het Patersvelf. Op ruime afstand van elkaar in de banken, vaak op zelf meegebrachte kussentje, of in een eigen meegebrachte stoel. © Pix4Profs / Johan Wouters

Oosterhoutse raad in het theater van de democratie:

◆ [Link](#) naar artikel

GEMEENTERAAD VAN OUDEWATER VERGADERT IN EVENEMENTCENTRUM

Wubbo Tempel @WubboTempel · 15u
Fysieke raadsvergadering
 @GemOudewater, in Corona-tijd op 1.5m en daarom voor de gelegenheid in party- en evenementencentrum De Klepper. – in De Klepper

💬 ↻ ❤️ 8 📤

◆ [Link](#) naar artikel

3.3 PRAKTISCHE RANDVOORWAARDEN EN RICHTLIJNEN

Richtlijnen van het RIVM

Naast de bepalingen uit de Gemeentewet en de noodverordening moet een fysieke vergadering passen binnen de richtlijnen van het RIVM. Om verspreiding van het coronavirus te voorkomen, dienen minstens de volgende maatregelen in acht te worden genomen:

- ◆ Was vaak je handen met water en zeep;
- ◆ Hoest en nies in de binnenkant van je elleboog;
- ◆ Gebruik papieren zakdoekjes om je neus te snuiten en gooi deze daarna weg;
- ◆ Schud geen handen;
- ◆ Houd anderhalve meter afstand (twee armlengtes) van anderen.

Hygiëne

Versillende RIVM-richtlijnen hebben betrekking op hygiëne. Om deze goed in acht te kunnen nemen is het raadzaam een hygiëneprotocol op te stellen. Soms kun je hiervoor een bestaand protocol gebruiken, zoals die van het gemeentehuis of van de externe locatie waar de vergadering plaatsvindt. Soms zal het nodig zijn deze zelf te schrijven. Belangrijk is om hierin in ieder geval de volgende zaken op te nemen:

- ◆ Het tussendoor schoonmaken van de microfoons (indien verschillende sprekers gebruikmaken van dezelfde microfoon);
- ◆ Het tekenen van de presentielijst en bijvoorbeeld moties en amendement (bijvoorbeeld door iedereen een eigen pen te laten gebruiken of de pen tussen gebruikers door schoon te maken);
- ◆ Het beschikbaar stellen van zeep, papieren zakdoekjes en desinfectiemiddelen.

Als iedereen zich houdt aan de richtlijnen adviseert het RIVM dat persoonlijke beschermingsmiddelen als spatschermen, mondklappers en handschoenen niet nodig zijn. Dat komt omdat het advies is om al bij milde klachten thuis te blijven. Het gebruiken van dit soort beschermingsmiddelen in de vergaderzaal heeft geen invloed op de richtlijn om altijd anderhalve meter afstand te houden tot een ander persoon. Het is daarmee dus ook geen oplossing voor een kleine vergaderzaal. Bij twijfel over het wel of niet toepassen van persoonlijke beschermingsmiddelen in de vergaderingen kan het beste contact worden opgenomen met het RIVM.

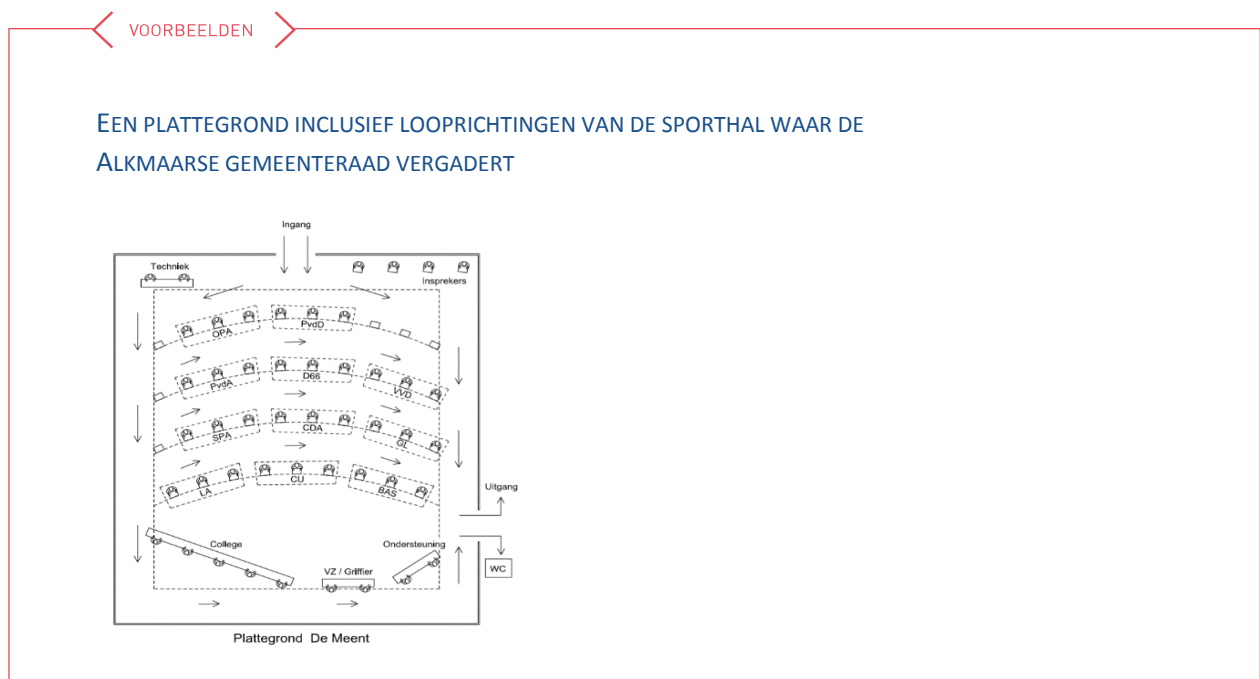
[Meer weten over de richtlijnen? Je leest het op de website van het RIVM](#)

De aanwezigheid van leden en de anderhalvemeternorm

Een van de belangrijkste maatregelen tegen de verdere verspreiding van het coronavirus, en een bepaling uit de noodverordening, is dat deelnemers aan de vergadering ten alle tijden anderhalve meter afstand moeten houden tot elkaar. Dit betekent dus niet alleen tijdens het vergaderen zelf, maar ook tijdens schorsingen, bij aanvang en na afloop van de vergadering, tijdens het in- en uitlopen van de vergaderzaal, bij toiletgebruik en bij de koffieautomaat.

De anderhalvemeterrichtlijn geldt voor alle aanwezigen in de zaal, dus voor de raadsleden, de griffie, de voorzitter, het college, ambtelijke ondersteuning, de bodes, en indien aanwezig de sprekers, de pers en het publiek. Denk voor het realiseren van de richtlijn dan ook in ieder geval aan:

- ◆ **Duidelijke looplijnen en -richtingen** in en om de vergaderzaal, bijvoorbeeld in de vorm van eenrichtingsverkeer bij het in- en uitlopen van de vergaderzaal. De gemeenteraad van Alkmaar ontving voorafgaand aan hun fysieke vergadering in de lokale sporthal bijvoorbeeld onderstaande plattegrond, waarin de looprichtingen in en om de vergaderruimte zijn aangegeven.
- ◆ **Anderhalve meter** tussen de zitplaatsen van vergaderdeelnemers, maar ook tussen de voorzitter en de griffier, tussen sprekers en tussen de leden van de pers.

Afhankelijk van de grootte van de vergaderzaal zijn er verschillende manieren om dit mogelijk te maken. Zo heeft de raadzaal van Waadhoeke bijvoorbeeld voldoende ruimte om voor alle raadsleden een zitplaats op anderhalve meter afstand 'aan tafel' te creëren. In andere gevallen is het misschien nodig om de raadsleden te verdelen over de gehele zaal, inclusief de publieke tribunes. In dat geval nemen steeds alleen de woordvoerders in de binnenring plaats. Overige raadsleden nemen plaats in bijvoorbeeld een buitenring en/of op de publieke tribune. Een voorbeeld van een dergelijke indeling is de raadzaal van gemeente Valkenswaard. Voor het creëren van een gelijk speelveld tussen de leden is het belangrijk dat zij allemaal in één ruimte aanwezig zijn.

Door raadsleden over de gehele ruimte te verdelen, kan er tijdens schorsingen ruggespraak plaatsvinden met alle leden van de fractie. Bovendien is er in sommige gevallen een interruptiemicrofoon beschikbaar voor de leden uit de buitenringen, zodat zij altijd de mogelijkheid hebben om het woord te vragen.

VOORBEELDEN

IN GEMEENTE WAADHOEKE ZITTEN ALLE RAADSLEDEN 'AAN TAFEL'

◆ [Link](#) naar artikel

IN GEMEENTE VALKENSWAARD IS DE RAADZAAL INGEDEELD IN EEN BINNENRING EN EEN BUITENRING

◆ [Link](#) naar artikel

Naast heldere afspraken over looprichtingen en de verdeling van het zitplaatsen is het belangrijk om:

- ◆ **Afspraken te maken** over het al dan niet onderling overleggen tijdens schorsingen. Bijvoorbeeld door ruimtes beschikbaar te stellen waarin fracties zich terug kunnen trekken op anderhalve meter van elkaar
- ◆ **Na te denken** over de koffie-, thee- en watervoorziening tijdens de vergadering. Bijvoorbeeld een persoonlijke koffie- of theekan op de zitplaats te realiseren

Vervangen van volksvertegenwoordigers

Indien besloten wordt om fysiek te vergaderen en een raadslid uit een risicogroep en/of met lichte gezondheidsklachten kiest ervoor om niet deel te nemen aan de fysieke vergadering, is het niet mogelijk stemrecht over te dragen. Iedere volksvertegenwoordiger heeft een individueel mandaat. Dit maakt stemoverdracht onmogelijk. Raadsleden stemmen te allen tijde zonder last.

Kan een raadslid uit een risicogroep en/of met lichte gezondheidsklachten zich tijdelijk laten vervangen, zoals artikel X10 van de Kieswet in gevallen van ziekte mogelijk maakt? Dit artikel schrijft voor dat raadsleden zich voor 16 weken kunnen laten vervangen wegens ziekte mits uit een verklaring van een arts blijkt dat het aannemelijk is dat het raadslid niet in staat is het lidmaatschap binnen acht

weken te kunnen hervatten. Het is niet mogelijk zich voor korter dan 16 weken te laten vervangen. Tijdelijk ontslag voor langer dan 16 weken kan wel, maar dan steeds voor een nieuwe periode van 16 weken. Binnen één zittingsperiode kan een lid hooguit drie keer gebruik maken van dit recht.

Een raadslid met ziekteverschijnselen kan zich dus laten vervangen, maar niet voor korter dan 16 weken. Een lid dat tijdelijk vervangen wil worden, legt dit verzoek schriftelijk neer bij de voorzitter van de raad, de burgemeester. De burgemeester neemt zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk op de veertiende dag na indiening van het verzoek een beslissing over het verzoek tot tijdelijk ontslag.

Het is de vraag wanneer sprake is van een ziekte die minimaal acht weken duurt. In het geval van quarantaine is er vermoeden van of kans op ziekte; bij isolatie is er sprake van ziekte (in termen van de wet publieke gezondheid). Artikel X10 lid 2 van de Kieswet spreekt expliciet over ziekte. Een arts kan beoordelen of het waarschijnlijk is dat een raadslid met een coronabesmetting meer dan acht weken niet in staat is het raadslidmaatschap uit te oefenen. Dat zal per geval verschillen. Een raadslid kan zich dus enkel laten vervangen bij langdurige ziekte en niet bij kortdurende en/of lichte ziekteverschijnselen en/of wegens het vallen in een risicogroep zonder langdurig ziek te zijn.

De aanwezigheid van pers en publiek

Denk van tevoren na over de grootte van de locatie en de potentiële aanwezigheid van pers en publiek in de vergaderruimte. In gevallen waarbij de ruimte van de gekozen vergaderlocatie niet groot genoeg is om naast de vergaderdeelnemers, ook voldoende ruimte te realiseren waarbinnen de pers en het publiek anderhalve meter afstand tot elkaar kunnen bewaren, is het denkbaar deze niet toe te laten. Voorbeelden van gemeenten waar dit eerder het geval is geweest zijn gemeente Waalwijk en gemeente Buren. Nog meer dan anders is het dan van belang dat hetgeen besproken wordt wel te volgen is voor de pers en geïnteresseerde inwoners; de openbaarheid van de vergadering moet gegarandeerd zijn door middel van een live-uitzending met beeld en geluid.

VOORBEELDEN

DE GEMEENTERAAD VAN WAALWIJK VERGADERT ZONDER PUBLIEK

 Raad gemeente Waalwijk · 04-06-2020
Eerste fysieke raadsvergadering in Coronatijd. Helaas noodgedwongen zonder publiek. U kunt met de livestream kijken waalwijk.notubiz.nl/vergadering/65...

◆ [Link](#) naar artikel

EN OOK DE GEMEENTERAAD VAN BUREN VERGADERT ZONDER PUBLIEK

 Gemeente Buren Home Nieuws

Maurik 10-07-2018

De gemeenteraad vergadert op dinsdag 23 juni vanaf 19.30 uur. Net als in mei, vindt deze vergadering plaats in de Raadzaal. Die is zo ingericht dat alle aanwezigen anderhalve meter afstand van elkaar kunnen houden. De stoelen en tafels staan op ruime afstand van elkaar en er wordt gebruik gemaakt van looproutes. Deze en andere maatregelen zorgen ervoor dat de gemeenteraad veilig kan vergaderen.

Openbaar zonder publiek

Om het aantal personen tot een minimum te beperken, vindt de vergadering zonder publiek plaats. Volgens de Gemeentewet moet de raad openbaar vergaderen, zodat inwoners en andere belangstellenden het debat en de besluitvorming kunnen volgen. Ook zonder publiek is de vergadering openbaar, deze wordt namelijk **live uitgezonden via de website** van de gemeente.

◆ [Link](#) naar artikel

Uiteraard geldt voor zalen waar wel de ruimte is voor de aanwezigheid van pers en publiek dat ook zij anderhalve meter afstand moeten kunnen bewaren tot anderen. Bovendien geldt een maximaal aantal aanwezigen van honderd. Gemeente Pekela heeft dan ook gekozen voor het beperkt toelaten van publiek. Door publiek te vragen zich van tevoren aan te melden voor het fysiek bijwonen van de raadsvergadering is er goed zicht op het aantal aanwezigen en kan de anderhalve meter afstand ten alle tijden gewaarborgd blijven.

VOORBEELDEN

GEMEENTE PEKELA VRAAGT PUBLIEK ZICH VOORAF AAN TE MELDEN

Publiek aanmelden voor bijwonen raadsvergadering

In verband met de inrichting van de vergaderruimte dient publiek dat de vergadering wil bijwonen zich, 48 uur voor aanvang van de vergadering, aan te melden bij de Griffie via telefoonnummer 0597-617418 of 06 29359903. Er is een beperkt aantal plekken beschikbaar.

◆ [Link](#) naar artikel

Beeld en geluid

De camera's zijn in veel raadzaal precies afgestemd op de zitplaatsen van de raadsleden. Wanneer er in de eigen raadzaal wordt vergaderd, zullen de raadsleden nu verder uit elkaar zitten dan voorheen. Hierdoor is het goed mogelijk dat de standaardinstellingen van de camera's de raadsleden niet meer (goed) in beeld brengen. Wees je daarvan bewust en pak dit probleem indien aanwezig op tijd aan. Denk daarnaast na over het geluid. In het geval er beschikking is over draagbare microfoons zijn er waarschijnlijk minder handelingen nodig om raadsleden in een nieuwe indeling verstaanbaar te maken dan wanneer de microfoons gemonteerd zijn aan de vergadertafels.

Mocht je op een externe locatie gaan vergaderen, houd er dan rekening mee dat er in veel gevallen nog meer denk- en organisatietalent nodig is voor het zichtbaar en hoorbaar maken van de raadsleden tijdens de raadsvergaderingen. Op veel externe locaties, zoals een sporthal of een theater, zullen er namelijk nog helemaal geen audiovisuele middelen aanwezig zijn die geschikt zijn om de raadsvergadering goed in beeld te brengen.

Het handhaven van de richtlijnen

Op grond van artikel 26 van de Gemeentewet zorgt de voorzitter voor de handhaving van de orde in de vergadering. Indien de orde wordt verstoord door toehoorders, mag de voorzitter voorstellen deze en zo nodig andere toehoorders verdere toegang tot de vergadering ontzeggen. Hierover stemt de raad. Toehoorders die bij herhaling de orde in de vergadering verstoren, kunnen door de voorzitter voor ten hoogste drie maanden de toegang tot de vergadering worden ontzegd.

Dit geldt ook voor raadsleden die zich niet houden aan de richtlijnen. De burgemeester kan op grond van artikel 26 lid 3 ook voorstellen om een lid dat door zijn gedragingen de geregelde gang van zaken belemmert, het verdere verblijf in de vergadering ontzeggen.

Vastleggen van de richtlijnen

Het vastleggen van afspraken rondom het fysieke vergaderen kan helpen bij het naleven van de richtlijnen tijdens en rond de vergadering. Door ‘spelregels’ op te stellen over bijvoorbeeld de hygiëne, de zitplekken en de afspraak om te allen tijde anderhalve meter afstand te houden weet iedereen wat kan en mag, maar ook wat er even niet mogelijk is.

Een voorbeeld van een dergelijk ‘spelregels’ is gemaakt door gemeente Twenterand. Zij hebben onder andere aandacht voor de anderhalvemeternorm, de zitplaatsen van de aanwezigen, koffie/thee/water-voorzieningen en afspraken rondom schorsingen. Het is belangrijk dat deze spelregels zo specifiek mogelijk zijn en actief worden gecommuniceerd. Zo is er zo min mogelijk onduidelijkheid bij de aanwezigen en blijft de fysieke vergadering veilig voor iedereen.

Meer weten over de afspraken van gemeente Twenterand over het fysiek vergaderen binnen de richtlijnen? [Lees het hier.](#)

3.4 PARTICIPATIE

Alle gemeenten willen inwoners graag goed betrekken bij het beleid. Veel gemeenten hebben de gewoonte om burgers zo vroeg en zo lang mogelijk in het besluitvormingsproces mee te nemen met de raad. Maar hoe zorg je voor transparantie als publiek niet aanwezig kan zijn in de raadzaal, en hoe verzorg je op een goede en veilige manier inspraak?

Transparantie

De meest laagdrempelige manier om burgers te betrekken bij de besluitvorming van de overheid, is om te zorgen dat je transparant bent over besluiten die genomen worden. Dat is wat ingewikkelder tijdens fysieke vergaderingen waarbij geen ruimte is om publiek en/of pers op anderhalve meter van elkaar toe te laten tot de ruimte of waarbij geen gebruikgemaakt kan worden van de eigen opnameapparatuur. Het is belangrijk de openbaarheid van besluitvormende vergaderingen te blijven waarborgen. Zeker bij fysieke vergaderingen waar voor pers en/of publiek nu geen ruimte meer is, is de livestream daarom van groot belang.

Naast het openbaar maken van de uiteindelijke beslissingen van de raad, is het belangrijk dat voor inwoners begrijpelijk is waarom de raad deze heeft gemaakt; het besluitvormingsproces moet dan ook waar mogelijk openbaar zijn. Het is raadzaam om niet alleen raadsvergaderingen, maar ook openbare informatieve of oordeelsvormende vergaderingen openbaar te maken. Waar dit kan door het uitnodigen van geïnteresseerden in de zaal zelf, en waar dit niet mogelijk is door het delen van audio- en/of videomateriaal van de bijeenkomst.

Ook is het heel belangrijk om de processen waarbinnen de raad werkt en de documenten waar zij toegang tot hebben te delen met de inwoners. Dit werd natuurlijk ook al gedaan voor de coronacrisis, maar is nog belangrijker geworden nu het bijwonen van de vergaderingen niet (voor iedereen) mogelijk is.

Inspraak en consultatie

Naast transparantie is inspraak en consultatie een belangrijke vorm van participatie. Veel vormen zijn al uitgedacht voor de coronatijd en prima uit te voeren binnen de richtlijnen. Zo kunnen burgers individuele raadsleden, raadsfracties of de raad in zijn geheel een brief of e-mail sturen over allerlei onderwerpen. Daarnaast zijn veel raadsleden bereikbaar op sociale media en via de telefoon. Deze kanalen zijn nog belangrijker geworden nu raadsleden minder fysieke ontmoetingen hebben met inwoners en organisaties tijdens werkbezoeken en (in)formele bijeenkomsten op straat en in het gemeentehuis. Je kunt inwoners en organisaties nog beter betrekken door bestaande en misschien wel nieuwe, (digitale) kanalen extra onder de aandacht te brengen.

Een belangrijke formele vorm van inspraak is het inspreken tijdens de raadsvergaderingen of commissievergaderingen. Bij inspraak in een fysieke vergadering is het zeer belangrijk om de veiligheid van de inspreker te garanderen. De inspreker moet anderhalve meter afstand kunnen houden tot de andere aanwezigen en de microfoon moet na iedere inspreker schoongemaakt worden. Belangrijker nog is of de inspreker zich prettig voelt om fysiek aanwezig te zijn. Overweeg hierin om elke inspreker de keuze te geven om ofwel fysiek in te spreken, ofwel zijn inbreng via een andere weg kenbaar te kunnen maken in de fysieke vergadering. Zo geeft de gemeenteraad van Stede Broec insprekers de mogelijkheid om te kiezen tussen fysiek inspreken, een schriftelijke reactie geven, het laten voorlezen van een schriftelijke reactie, of via videobellen de reactie kenbaar maken tijdens de fysieke raadsvergadering. Een aanvullend idee is om insprekers de mogelijkheid te geven van tevoren een filmpje op te nemen en in te sturen.

VOORBEELDEN

INWONERS VAN GEMEENTE STEDE BROEC KUNNEN KIEZEN OP WELKE MANIER ZIJ WILLEN INSPREKEN TIJDENS DE VERGADERINGEN VAN DE RAAD

Inspreken op vergadering? Aanmelden

Als u wilt inspreken op een raads- of commissievergadering, moet u zich vooraf aanmelden. Doet u dit minimaal 24 uur voor het begin van de vergadering bij de griffie via griffie@stedebroec.nl of 0228-534128. Uw aanmelding geldt voor 1 persoon.

Ook kunt u inspreken door het geven van een schriftelijke reactie, het laten voorlezen van een reactie of via videobellen. Voor informatie over deze mogelijkheden kunt u contact opnemen met de griffie.

◆ [Link](#) naar artikel

Daarnaast geldt voor fysieke vergaderingen op een externe locatie uiteraard dat het belangrijk is helder te communiceren waar de vergadering plaatsvindt. Een vergadering buiten de eigen gemeentegrenzen kan des te meer reden zijn voor de inspreker om niet fysiek aanwezig te zijn bij de vergadering, maar zijn bijdrage op een andere manier kenbaar te maken. Denk bij een externe locatie bovendien aan de toegankelijkheidseisen voor insprekers. Is de locatie voldoende toegankelijk voor eventuele insprekers?

4 DIGITAAL VERGADEREN

Ter aanvulling op de mogelijkheid om fysiek te vergaderen, hebben gemeenteraden sinds 9 april jl. de optie om digitaal te beraadslagen én te besluiten. In de afgelopen maanden hebben gemeenten hier in grote getalen gebruik van gemaakt. Maar ook vooruitkijkend blijft digitaal vergaderen relevant. Digitaal besluiten mag in ieder geval tot 1 september 2020, en digitaal beraadslagen was en blijft ook na 1 september een optie.

Digitaal vergaderen is voor veel gemeenteraden een relatief nieuwe manier van werken. Daarom is het belangrijk om vooraf goed na te denken over wat er mag en kan en heldere afspraken te maken over hoe je digitaal vergadert.

In onderstaande checklist lees je waar je in ieder geval rekening mee moet houden bij het organiseren van een effectieve, digitale vergadering. Deze punten worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt. We spreken hierin onder meer over de juridische kaders, de praktische afwegingen en randvoorwaarden waar je mee te maken krijgt tijdens het digitaal vergaderen en het organiseren van digitale participatie voor inwoners.

4.1 CHECKLIST DIGITAAL VERGADEREN

Checklist

- Wees op de hoogte van de inhoud van de tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming en wees je ervan bewust dat waar de tijdelijke wet niets regelt, de Gemeentewet van toepassing is;
- Kies een programma waarmee de raad digitaal gaat vergaderen. Bekijk welk type programma het beste aansluit bij de verschillende soorten vergaderingen;
- Realiseer openbaarheid van de digitale vergadering: maak een keuze in de wijze van uitzenden via bijvoorbeeld een AV- of RIS-leverancier of een eigen oplossing;
- Zorg dat iedereen de mogelijkheid heeft om met een eigen apparaat deel te nemen aan de vergadering;
- Inventariseer hoe digitaal vaardig alle deelnemers zijn en organiseer ondersteuning waar nodig;

- Instrueer deelnemers aan de vergadering vooraf hoe om te gaan met een verbroken verbinding;
- Overweeg een testvergadering te organiseren;
- Laat alle deelnemers kritisch kijken naar hun werkplek en de manier waarop zij in beeld komen. Staat de camera goed, zijn er geen storende objecten in beeld?;
- Maak raadsleden bewust van het feit dat digitaal vergaderen andere vaardigheden vergt;
- Bespreek vooraf met de voorzitter hoe hij of zij de digitale orde kan handhaven en de digitale aanwezigheid van raadsleden kan vastleggen;
- Maak afspraken over de digitale vergaderwijze en deel deze met alle deelnemers. Heb hierin aandacht voor onder meer de wijze van interrumperen, digitale spreektermijnen en microfoongebruik;
- Maak afspraken over het indienen van moties en amendementen in een digitale vergadering;
- Communiceer de werkwijze rondom stemmingen;
- Denk na over hoe om te gaan met benoemingen;
- Denk na over het faciliteren van digitale inspraak;
- Bespreek de voorwaarden van een succesvol debat en hoe dit ervaart wordt in een digitale of fysieke vergadering;
- Met de wetenschap dat digitale vergaderingen vaak langer duren, denk na over de tijd die er voor een vergadering staat;
- Maak een kostenraming van de gewenste vergadervorm.

4.2 JURIDISCHE KADERS

Hoewel een digitale raadsvergadering heel anders lijkt dan een reguliere raadsvergadering, vallen de verschillen juridisch gezien mee. In het kort staat de tijdelijke wet digitale besluitvorming onder bepaalde voorwaarden toe. Waar de tijdelijk wet niet ingaat op een bepaald aspect geldt, zoals altijd, de Gemeentewet.

In het '[Advies omtrent Digitaal vergaderen voor provincies, gemeenten en waterschappen](#)' van Democratie in Actie is er aandacht voor de voorwaarden die de tijdelijke wet stelt aan het digitaal vergaderen. Het advies bevat de volgende aandachtspunten:

- ◆ De vergadering is openbaar, via een livestream (geluid en beeld) of de lokale omroep;
- ◆ De vergadering moet opgenomen worden, waarbij er zowel geluid als beeld wordt vastgelegd;
- ◆ De digitale omgeving ondersteunt beraadslaging en besluitvorming;
- ◆ De voorzitter en griffier kunnen vaststellen dat deelnemers rechtsgeldig deelnemen aan de digitale vergadering;
- ◆ Alle deelnemers zijn hoorbaar en zichtbaar;
- ◆ De voorzitter stelt vast of het quorum bereikt is. Het verslag vermeldt de deelnemende leden;
- ◆ Alle deelnemers zijn op ieder moment identificeerbaar;
- ◆ Er kunnen geen anderen deelnemen aan de vergadering zonder dat dit wordt opgemerkt;
- ◆ Indien een deelnemer de vergadering verlaat, is dit meteen zichtbaar door een notificatie;
- ◆ Alle leden die willen deelnemen, kunnen deelnemen. Iedereen heeft beschikking over een internetverbinding, camera en microfoon;
- ◆ Alle deelnemers kunnen elkaar horen en zien;
- ◆ Het is mogelijk derden zoals burgerinsprekers deel te laten nemen, zij krijgen toegang tot de digitale vergadering;
- ◆ De voorzitter kan de orde handhaven. Bijvoorbeeld door microfoons uit te schakelen en deelnemers het woord te geven;
- ◆ Alle deelnemers hebben via digitale weg toegang tot alle stukken;
- ◆ Hoofdelijke stemmingen: De voorzitter vraagt per onderwerp aan ieder raadslid zijn of haar stem. Het raadslid is bij het uitbrengen van de stem zowel zichtbaar als hoorbaar. Alleen dan is er sprake van een geldige uitslag;
- ◆ Geheime stemmingen: Een geheime stemming dient schriftelijk te geschieden via een vorm van briefstemmen;
- ◆ Indienen van moties, amendementen of andere stukken tijdens de vergadering zijn net als tijdens een reguliere vergadering mogelijk;
- ◆ Een besloten vergadering via digitaal overleg is niet mogelijk en zal nog altijd, met inachtneming van de richtlijnen van het RIVM, fysiek plaats moeten vinden

Meer weten over de inhoud van de tijdelijke wet? Lees het advies omtrent digitaal vergaderen van Democratie in Actie of raadpleeg de wettekst en het memorie van toelichting. [Advies omtrent digitaal vergaderen](#)
[Tijdelijke wet Digitale beraadslaging en besluitvorming](#)

De afgelopen periode hebben veel gemeenten gebruikgemaakt van de bepalingen uit de tijdelijke wet en digitaal vergaderd. Een bijzonder voorbeeld vinden we in Bodegraven-Reeuwijk, waar de allereerste digitale raadsvergadering plaatsvond.

[Film praktijkvoorbeeld digitale besluitvorming Bodegraven-Reeuwijk](#)

4.3 PRAKTISCHE RANDVOORWAARDEN EN RICHTLIJNEN

Om een effectieve digitale vergadering te organiseren die voldoet aan de bepalingen uit de tijdelijke wet moet je rekening houden met verschillende praktische randvoorwaarden en richtlijnen. We bespreken in onder meer technische aspecten, digitale vergadervaardigheden, het voorzitten van een digitale vergadering en het stemmen in een digitale vergadering.

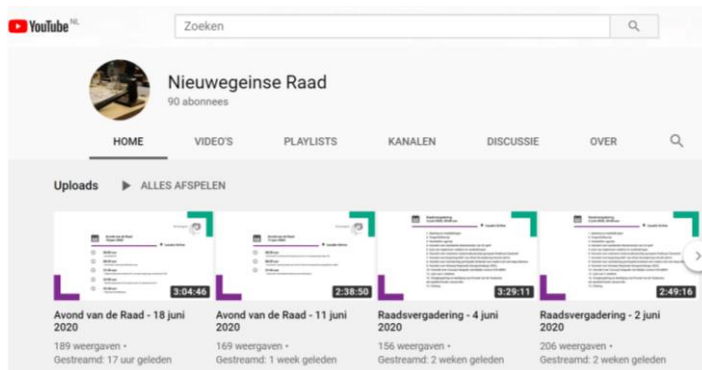
Techniek

De tijdelijke wet legt geen beperkingen op de gebruikte techniek. Je mag dus als organisatie zelf invulling geven aan hoe je het liefst digitaal wil vergaderen, zolang er maar voldaan wordt aan de eerdergenoemde voorwaarden. Dit betekent dat je mag kiezen via welk programma jouw gemeenteraad het beste kan vergaderen. In het Advies omtrent digitaal vergaderen voor provincies, gemeenten en waterschappen staat een helder overzicht van de verschillende mogelijkheden die RIS-leveranciers bieden om digitaal vergaderen conform de voorwaarden te realiseren. Daarnaast is het natuurlijk altijd mogelijk een eigen oplossing te realiseren. Controleer dan wel of deze aan alle voorwaarden van de tijdelijke wet voldoet.

Een tweede en belangrijk technisch aandachtspunt is de manier van uitzenden van de digitale vergadering. Door de raadsvergadering (online) uit te zenden met beeld en geluid garandeer je de openbaarheid van de bijeenkomst. Wanneer er om wat voor reden dan ook gekozen wordt om bijvoorbeeld alleen geluid uit te zenden, is de digitale vergadering niet meer openbaar. Ook wanneer er tijdens de vergadering technische problemen voordoen waardoor de vergadering niet meer via een livestream te volgen is, vervalt de openbaarheid en kan de raad geen rechtsgeldige besluiten meer nemen tot het probleem is opgelost.

De meeste lokale overheden kiezen ervoor om uit te zenden met behulp van hun AV- of RIS-leverancier, maar een aantal heeft een creatieve eigen oplossing en zendt bijvoorbeeld uit via de lokale omroep of sociale media. Ook hierin stelt de tijdelijke wet geen aanvullende eisen en ben je vrij een keuze te maken. Zo zendt de raad van Nieuwegein zijn raadsvergaderingen bijvoorbeeld uit via YouTube.

DE VERGADERINGEN VAN DE GEMEENTERAAD VAN NIEUWEGEIN WORDEN UITGEZONDEN VIA YOUTUBE

◆ [Link naar artikel](#)

Voor handvatten om te komen tot een werkwijze die past bij het digitale vergaderen in jouw gemeente kun je de *Checklist technische voorwaarden en rfp-eisen digitale besluitvorming* volgen die is opgesteld door de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) van de VNG en te vinden is op www.lokale-democratie.nl.

Meer weten over technische oplossingen voor digitale vergaderingen en het uitzenden ervan? Lees de adviezen van Democratie in Actie
[Advies omtrent digitaal vergaderen](#)
[Checklist technische voorwaarden en rfp-eisen digitale besluitvorming](#)

Toegang, digitale vaardigheden en technische ondersteuning

Een van de voorwaarden voor digitaal vergaderen is dat raadsleden gedurende de gehele bijeenkomst apart digitaal toegang hebben tot de raadsvergadering en dat hun identiteit vastgesteld kan worden. In de praktijk betekent dit dat elke deelnemer een eigen apparaat met webcam en microfoon moet gebruiken, zodat hij altijd duidelijk hoorbaar en zichtbaar kan zijn. Het is gebleken dat tablets en telefoons kunnen zorgen voor onrustig beeld of geluid, wat de kwaliteit en efficiëntie van de vergadering niet ten goede komt. De meeste laptops hebben wel een ingebouwde camera en microfoon die goed genoeg zijn voor een digitale vergadering.

Het is daarom belangrijk vooraf te inventariseren of raadsleden beschikken over een apparaat van voldoende kwaliteit, en deze beschikbaar te stellen waar dit niet zo is. Dit kan bijvoorbeeld door een laptop aan dit raadslid uit te lenen of binnen het gemeentehuis plekken te organiseren waar raadsleden en andere deelnemers met inachtneming van de RIVM-richtlijnen en in een aparte kamer gebruik van kunnen maken tijdens een digitale raadsvergadering.

Om iedereen optimaal gebruik te laten maken van het digitaal vergaderen en toegang tot de digitale vergadering te garanderen, is er concrete ondersteuning nodig vanuit de organisatie. Vooral voor

raadsleden die digitaal minder vaardig zijn kan technische ondersteuning van belang zijn om volwaardig deel te kunnen nemen aan de vergadering. Wees voorbereid op vragen over inloggen, wegvallende internetverbindingen en problemen met beeld en geluid.

Het is belangrijk deelnemers vooraf aan de vergadering goed te instrueren over het omgaan met een verbroken verbinding. Door de betreffende deelnemer snel contact op te laten nemen met de griffie kan hier zo snel mogelijk actie op ondernomen worden. Vooral omdat, om te kunnen stemmen, het raadslid wel deelnemer moet zijn aan de digitale vergadering. Een verloren verbinding betekent dat het raadslid niet kan stemmen.

Om technische problemen in een vroeg stadium te verhelpen, is het raadzaam een testvergadering te houden. Zo komen veel technische problemen of onduidelijkheden al voor de start van de officiële vergadering aan het licht en kan hier op tijd actie op ondernomen worden. Bij eventuele uitbreidingen in de manier van digitaal vergaderen, zoals het invoeren van digitaal stemmen, is het aan te raden nogmaals een testvergadering te organiseren om iedereen bekend te maken met de aanpassingen.

Deelnemen aan de digitale vergadering

Het deelnemen aan de digitale vergadering vraagt van alle deelnemers een nieuwe vergaderwijze. Zij moeten ineens met elkaar debatteren van achter hun computerscherm in de woonkamer of op zolder, in plaats van vanuit hun stoel in de raadzaal. Het kan dan soms moeilijk zijn in de 'sfeer' te komen van een raadsvergadering. Vraag vergaderdeelnemers daarom goed na te denken over hun werkplek.

Een rustige werkplek verkleint de kans op verstoringen door huisgenoten of familieleden tijdens je spreektermijn en een ruimte waar het internet sterk is verkleint de kans op technische moeilijkheden door internetproblemen. Daarnaast kan het helpen te kiezen voor een lichte kamer waar de deur van dicht kan, om zo optimaal te zien en te horen te zijn.

Bovendien is het belangrijk dat vergaderdeelnemers zich ervan bewust zijn dat de digitale vergadering openbaar is en dat collega-raadsleden, maar ook pers en meekijkende burgers het raadslid en zijn of haar directe omgeving tijdens de vergadering in beeld kunnen zien. Herinner vergaderdeelnemers er daarom aan zichzelf en hun zichtbare omgeving representatief te presenteren. Denk hierbij ook na over het in beeld brengen van eventuele partijpolitieke uitingen. Maak hierover van tevoren afspraken over met elkaar.

Naast bewustwording over de plek vanwaar raadsleden vergaderen, is het goed om raadsleden bewust te maken van het feit dat politiek bedrijven in een digitale omgeving weleens heel anders ervaren kan worden dan in de fysieke arena. Doordat concentreren in een digitale vergadering uitdagend is, zijn effectieve digitale bijdragen kort en to the point, en aangezien je minder kunt afgaan op elkaars lichaamstaal in een digitale vergadering is gebruik van spreektaal, volume, stiltes en toonhoogte nodig om woorden te benadrukken tijdens je digitale betoog. Op de digitale leeromgeving voor raadsleden vind je een module 'beter online debatteren' waarin je deze en meer tips en oefeningen vindt om digitale vergadervaardigheden te vergroten.

Meer leren over digitale vergadervaardigheden?

Bezoek de module ['Beter online debatteren'](#) in de digitale leeromgeving voor raadsleden

Voorzitten van een digitale raadsvergadering

De voorzitter speelt natuurlijk altijd een belangrijke rol in een vergadering, maar in een digitale setting vraagt dit toch om net wat andere vaardigheden. Het bewaren van de etherdiscipline is een vak apart en daarom is het belangrijk samen door te nemen of de voorzitter voldoende op zijn gemak is met het digitale vergaderprogramma om de digitale vergadering voor te zitten.

Allereerst is het belangrijk dat de voorzitter het digitale vergadersysteem goed (genoeg) begrijpt. Één van de voorwaarden voor een succesvolle digitale raadsvergadering is dat de voorzitter de vergaderorde moet kunnen houden, kan bepalen wie het woord krijgt en de mogelijkheid heeft deelnemers te weren uit de digitale bijeenkomst. Dit kan door sprekers bijvoorbeeld het woord te ontnemen door de microfoon uit te zetten als dat nodig is. Kan de voorzitter met deze opties uit de voeten tijdens een vergadering? Hiertoe is het waardevol om van eerst samen met de voorzitter door de technische mogelijkheden van het programma te lopen.

Daarnaast is het belangrijk samen tot een set afspraken te komen hoe digitaal te vergaderen. Is het voor iedereen duidelijk hoe je kunt interrumperen, wat de spreektermijnen zijn, hoe je je stem uitbrengt en hoe moties en amendementen worden ingediend en besproken tijdens een digitale vergadering? Door deze afspraken vast te leggen in een set spelregels of als tijdelijke toevoeging op het Reglement van Orde zijn alle vergaderdeelnemers op de hoogte gesteld van de afspraken. De voorzitter kan deze spelregels aan het begin van de vergadering nogmaals onder de aandacht brengen en hiernaar verwijzen tijdens eventuele ordeverstoringen in de digitale vergadering.

Het Nederlands Genootschap van Burgemeesters heeft kort op een rij gezet hoe de burgemeester voor een effectieve vergaderorde en voor een plezierige digitale vergadering zorgt. Voor meer informatie over het voorzitten van een digitale vergadering verwijzen we je dan ook graag naar dit document.

[Meer weten over het voorzitten van een digitale vergadering?](#)

[Lees de samenvatting van het Nederlands Genootschap van burgemeesters en dagvoorzitter.nl](#)

Moties en amendementen

Net als tijdens een fysieke vergadering is het tijdens een digitale raadsvergadering mogelijk om moties en amendementen in te dienen. Omdat raadsleden niet bij elkaar zijn, is het echter aan te bevelen om hier met elkaar duidelijke werkafspraken over te maken. Probeer bijvoorbeeld stukken zoveel mogelijk voor de vergadering te delen zodat alle deelnemers op de hoogte zijn, de stukken al hebben kunnen inzien en de uiteindelijke behandeling van moties en amendementen efficiënt is. Natuurlijk blijven raadsleden vrij in hun keuze een motie of amendement staande de raadsvergadering in te dienen. Check bij een aankondiging van een motie of amendement altijd of de afspraken duidelijk zijn voor de indieners.

Stemmingen

Normaal gesproken worden besluiten waar geen stemming over gewenst is, vrijwel direct aangenomen. Dit wordt bepaald door artikel 32 lid 3 van de Gemeentewet. Dit is en blijft hetzelfde bij

een digitale raadsvergadering. Mocht een of meerdere raadsleden echter wel om een hoofdelijke stemming vragen, dan kan deze ook online plaatsvinden.

◆ **Vormgeven aan hoofdelijke stemmen**

Omdat er geen enkele twijfel mag bestaan over de identiteit van degene die zijn stem uitbrengt, duurt het tijdens een digitale vergadering hoofdelijk stemmen langer dan deelnemers gewend zijn. Om dit proces toch zo goed mogelijk te laten verlopen is het verstandig deelnemers vooraf goed te instrueren hoe zij het beste hun stem kunnen uitbrengen. Tijdens het hoofdelijk stemmen vraagt de voorzitter elk raadslid achtereenvolgens om zijn of haar stem uit te brengen. Het raadslid moet zijn of haar stem zowel hoorbaar als zichtbaar kenbaar maken. Omdat er vaak enige vertraging zit in het beeld van een videovergadering, kan het zijn dat iemand zijn of haar stem al uitgebracht heeft voordat diegene in beeld is. Neem daarom de tijd voor stemmen en overweeg stemmen te clusteren.

◆ **Stemapplicaties**

De tijdelijke wet is techniekneutraal. Dit betekent dat het mogelijk is om een hoofdelijke stemming via een stemapplicatie uit te voeren, zolang maar voor iedereen inzichtelijk is hoe deelnemers stemmen. Aan het gebruik van een stemapplicatie zijn potentiële risico's verbonden, bijvoorbeeld als niet elk lid zijn eigen stem herkent. Dan ontstaat twijfel over de openbare wilsuitdrukking en kan een nieuwe stemming nodig zijn, eventueel mondeling. Het verdient aanbeveling om hier vooraf onderling afspraken over te maken bij het gebruik van een stemapplicatie. In het [Advies rondom digitaal stemmen](#) is een aantal aanbevelingen opgenomen waar een griffier aan kan denken om een stemming middels een stemtoepassing rechtsgeldig te doen plaatsvinden.

◆ **Vormgeven aan geheime stemmen**

Een extra aandachtspunt is het houden van een geheime stemming: deze mag niet digitaal plaatsvinden. Een geheime stemming vindt dus altijd schriftelijk plaats, waarbij de RIVM-richtlijnen in acht moeten worden genomen, er zekerheid moet zijn dat de uitgebrachte stem daadwerkelijk is uitgebracht door een raadslid en zonder dat die stem te herleiden is naar het raadslid. Dit kun je realiseren door middel van briefstemmen. Er zijn twee vormen van briefstemmen mogelijk, namelijk:

- De briefstem wordt in persoon door het lid ingeleverd en bij inlevering gesloten in een stembus gedaan;
- De briefstem wordt opgestuurd (per post) of bij het raadslid thuis opgehaald (per koerier). Door raadsleden op stembriefjes met echtheidskenmerk te laten stemmen en deze in een envelop in een envelop op te laten sturen of op te laten halen wordt voldaan aan de voorwaarden. De binnenste envelop bevat dan enkel de stem (deze blijft dus geheim) en de buitenste envelop bevat een handtekening ter identificatie (zo wordt dus vastgesteld of de stemmen zijn uitgebracht door leden).

Verscheidende voorbeelden met geheime stemmen over onder meer benoemingen hebben zich al voorgedaan. In Hilversum is de gemeentebode bijvoorbeeld hoogstpersoonlijk langs de raadsleden gegaan, om stemmen voor de benoeming van een nieuwe wethouder te verzamelen. Ook bij de provincie Noord-Holland vroeg de benoeming van een nieuwe gedeputeerde om een geheime stemming. Het presidium heeft wegens de coronamaatregelen ingestemd met een schriftelijke stemprocedure via de post. Alle Statenleden ontvingen op hun huisadres een pakket met formulier,

stembrief en envelop voor het anoniem stemmen. Middels ondertekening van een apart formulier, is de identiteit bekendgemaakt, waardoor onder toezicht van de commissaris van de Koning gecontroleerd kon worden of alle Statenleden een stem hadden uitgebracht. De bijgaande anonieme enveloppen met stembriefjes werden vervolgens geopend en bekendgemaakt tijdens de vergadering.

Meer weten over verschillende stem-toepassingen?

[Lees het in het advies omtrent digitaal stemmen van Democratie in Actie](#)

VOORBEELDEN

GEMEENTEBODE HAALT DE STEMMEN OP BIJ DE RAADSLEDEN IN HILVERSUM

Foto van Facebookpagina Hilversum Mediastad

◆ [Link](#) naar artikel

STATENLEDEN VAN NOORD-HOLLAND HEBBEN HUN STEM BRIEFJE INGELEVERD VIA DE POST

Bijzondere stemming en benoeming

De coronamaatregelen zorgen ervoor dat Provinciale Staten digitaal moeten vergaderen en op een andere manier moeten stemmen over personen. Normaal gebeurt dat via een gesloten en ongetekende stembriefprocedure. Onder de huidige omstandigheden geldt de Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming provincies. Op grond daarvan heeft het presidium ingestemd met een schriftelijke stemprocedure.

Alle Statenleden ontvingen op 7 mei een pakket met daarin een formulier, een stembrief en een envelop waarmee anoniem gestemd kan worden op hun huisadres. Het Statenlid stuurt het door hem of haar ondertekende formulier en de stembrief in een gesloten anonieme envelop via een antwoordenvolp terug aan de provincie. Met het ondertekende formulier maakt het Statenlid zijn of haar identiteit bekend.

Onder toezicht van de commissaris van de Koning worden op 14 mei de antwoordenvolpen geopend en wordt aan de hand van de formulieren vastgesteld of elk Statenlid een stem heeft uitgebracht. Vervolgens worden in de online Statenvergadering van 18 mei de anonieme enveloppen met de stembriefjes geopend door de stemcommissie en wordt de uitslag van deze bijzondere hoofdelijke stemming bekend gemaakt. In de vergadering van 18 mei wordt ook een mondelinge voordracht gehouden zoals normaal ook gebruikelijk is.

◆ [Link](#) naar artikel

Naast het briefstemmen is er de mogelijkheid een geheime stemming in te richten in een fysieke raadsvergadering. Het is dan natuurlijk belangrijk om de richtlijnen van het RIVM te volgen. Voor meer informatie over geheime stemmingen kun je de handreiking briefstemmen van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties raadplegen.

Meer lezen over briefstemmen?

[Lees de handreiking van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties](#)

Digitale benoemingen

Het feit dat er niet geheim gestemd kan worden in een digitale vergadering, betekent dat een wethouder nooit in één digitale raadsvergadering benoemd kan worden. De benoeming wordt allereerst geagendeerd, waarna er volgens artikel 31 van de Gemeentewet geheim en anoniem gestemd wordt. Als er vervolgens gestemd is en er is een positieve uitslag, kan de beëdiging plaatsvinden in een volgende (digitale) raadsvergadering. De benoeming van andere functionarissen waarbij geen geheime stemming is gewenst, kan gewoon tijdens één digitale raadsvergadering plaatsvinden, evenals de eventuele daaropvolgende beëdiging.

De gemeente Voorschoten had de primeur van het digitaal benoemen van een wethouder verdeeld over twee vergaderingen. Daar is een nieuwe wethouder voorgedragen tijdens een online raadsvergadering, waarna de raadsleden na de vergadering een dag de tijd kregen om op het stadhuis schriftelijk en geheim te stemmen. In de eerstvolgende raadsvergadering is de benoeming bekendgemaakt.

Toegankelijkheidseisen mindervaliden

Vanaf 23 september 2020 gelden er voor raadsvergaderingen concrete toegankelijkheidseisen, zoals het voorzien van ondertiteling. Als de tijdelijke wet verlengd wordt, zijn deze toegankelijkheidseisen dus ook relevant voor digitale vergaderingen. In de gemeente Capelle aan den IJssel wordt hierin al voorzien en genereert een programma via het RIS automatische ondertiteling. Deze werkt nog niet perfect, maar is wel een grote stap in de goede richting.

VOORBEELDEN

DE GEMEENTERAAD VAN VOORSCHOTEN BENOEMT WETHOUDER IN TWEE DIGITALE VERGADERINGEN

Nieuwe wethouder Voorschoten in twee delen benoemd

Voorschoten, 15 april 2020, 16:24 uur door Lieuw van Slooten

Tijdens de raadsvergadering in Voorschoten is woensdagavond de nieuwe GroenLinks-wethouder Er voorgedragen. Omdat de vergadering online plaatsvindt, maar de stemming schriftelijk en geheim n gebeuren, hebben de raadsleden na de vergadering een dag de tijd om naar het stadhuis te komen t stemmen. De benoeming wordt dan donderdag in het vervolg van de vergadering bekendgemaakt.

◆ [Link](#) naar artikel

DE (DIGITALE) RAADSVERGADERINGEN VAN DE GEMEENTERAAD VAN CAPELLE AAN DEN IJSSEL WORDEN ONDERTITELD

◆ [Link](#) naar artikel

4.4 OPMERKINGEN BIJ DIGITAAL VERGADEREN

De keuze voor fysiek of digitaal vergaderen is afhankelijk van verschillende factoren. De 'juiste' keuze is daardoor afhankelijk van de specifieke gemeentecontext. Het is belangrijk om binnen jouw gemeente doorlopend het gesprek te voeren over welke vergaderwijze past bij jouw unieke (wellicht veranderende) context en op basis hiervan met elkaar een weloverwogen beslissing te nemen. In de gesprekken om te komen tot een doordachte oplossing kun je in ieder geval onderstaande aspecten meenemen.

Kwaliteit van debat

Een afweging in het kader van de keuze voor digitaal versus fysiek vergaderen is de kwaliteit van het politieke debat. Uit de eerste tussenrapportage van de commissie die de tijdelijke wet evalueert, blijkt

dat ongeveer twee derde van de griffiers ziet dat er gemiddeld genomen minder interactie plaatsvindt in de digitale vergaderingen. Ruim een derde ziet ook minder politiek-inhoudelijk debat. Daarnaast geven veel raadsleden aan in een digitale vergadering te missen dat zij hun collega's niet 'in de ogen kunnen kijken' en elkaars lichaamstaal niet kunnen zien. Dit is niet bevorderlijk voor de kwaliteit van het debat, waar men in de kern op zoek moet gaan naar overeenstemming en verschil tussen de verschillende leden.

Ruim een derde van de raadsgriffiers geeft aan dat in de eerste maanden agendapunten zijn doorgeschoven of uitgesteld vanwege het digitale karakter van de besluitvorming. Het gaat om bepaalde soorten agendapunten, met name de niet-urgente, politiek gevoelige of de geheime agendapunten zijn uitgesteld of vooruitgeschoven.

Niet alle griffiers vinden dat de behandeling van agendapunten lijdt onder de digitale vergaderpraktijk; een aantal griffiers ziet juist verbetering. Bijvoorbeeld omdat digitale bijdragen korter en meer to the point lijken te zijn dan voorheen, en dat de vergadering meer gestructureerd verloopt. Voor gemeenten die dit ervaren is het organiseren van een fysieke vergadering om deze reden dan ook wellicht minder noodzakelijk.

Desalniettemin lijkt de teruggang van de kwaliteit van het debat voor verschillende gemeenteraden een belangrijke reden om complexe en/of politiek gevoelige onderwerpen niet digitaal te bespreken en de bespreking van deze onderwerpen uit te stellen. Het is echter belangrijk dat besluitvorming, ook over onderwerpen van complexe of gevoelige aard, doorgang vindt. Voor gemeenteraden die in een digitale vergadering beperkingen ervaren in de kwaliteit van het debat kan een fysieke vergadering dan ook een uitkomst zijn.

Digitale vaardigheden

Uit de eerste tussenrapportage van de evaluatiecommissie is ook gebleken dat digitaal vergaderen impact kan hebben op het politieke speelveld tijdens de vergadering. Zo is er minder spreektijd voor de raadsleden, ligt de snelheid van interactie lager en zijn er in een digitale vergadering andere vaardigheden vereist dan in een fysieke raadsvergadering. De noodzaak van het beschikken over digitale vaardigheden resulteert daardoor mogelijk in een ongelijk speelveld tussen de digitaal vaardige en digitaal minder vaardige raadsleden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer digitaal meer behendige raadsleden effectiever gebruikmaken van het aanvragen van interrupties via de chatfunctie, of wanneer digitaal minder behendige raadsleden regelmatig problemen hebben met hun beeld en geluid en zo delen van de vergadering missen.

We zien dat gemeenten en griffies zich met veel energie inspinnen om technische ondersteuning te bieden aan alle deelnemers aan de vergaderingen om de 'kloof' tussen de digitaal vaardige en digitaal minder vaardige raadsleden te verkleinen. Ook melden verschillende griffiers en raadsleden dat de vaardigheden en behendigheid beter worden naarmate men meer ervaring krijgt met digitaal vergaderen. Oefening baart kunst, maar waar raden het gevoel hebben dat de verschillen in digitale vaardigheden tussen leden groot blijven, kan dit meewegen in de afweging voor een fysieke vergadering.

Lengte van de vergadering

Uit de tussenrapportage van de evaluatiecommissie blijkt dat een deel van de griffiers ervaart dat beraadslagingen per agendapunt langer duren. Dit is vooral het geval bij het vaststellen van het

quorum, waarbij alle raadsleden individueel in beeld moeten komen en gehoord moeten worden. Daarnaast ervaren zij dit bij het stemmen. Hoofdelijke stemmingen, het uitgangspunt van de tijdelijke wet, blijken in de praktijk zeer intensief in vergaderingen met veel deelnemers. Dat komt niet alleen door het aantal uit te brengen stemmen, maar vaak ook door de vertraging tussen het moment dat een volksvertegenwoordiger het woord neemt en het moment dat hij of zij door het gebruikte digitale vergadersysteem in beeld wordt gebracht. Op dat laatste moet bij een hoofdelijke stemming worden gewacht om ook visueel te kunnen identificeren wie een stem uitbrengt. Vooral voor grotere gemeenteraden waarbij de processen rondom deze vergaderingen veel tijd kosten kan de lengte van de (digitale) vergadering meespelen in de afweging voor een fysieke raadsvergadering.

Meer weten? [Lees het in de eerste tussenrapportage van de evaluatiecommissie](#)

Financiële argumenten

Veel gemeenten hebben voor het realiseren van digitale vergaderingen moeten investeren. Zo moest er in veel gevallen een goed of een beter digitaal programma komen en moest er voor vergaderdeelnemers apparatuur beschikbaar komen om deel te kunnen nemen aan de digitale vergadering. Aangezien veel gemeenten inmiddels al digitaal vergaderen, zullen dergelijke eenmalige kosten in de meeste gevallen al gemaakt zijn. Daarnaast is er een aantal structurele kosten verbonden aan het digitaal vergaderen, bijvoorbeeld kosten voor het op een andere manier uitzenden van de vergaderingen, een regelmatige kostenpost voor stemapps en de extra tijdsinvestering van de griffie en de technische ondersteuning binnen de gemeente. Deze kosten kun je meewegen in de afweging van de keuze tussen fysiek en digitaal vergaderen.

Toch is het niet zo dat het organiseren van een fysieke vergadering die voldoet aan de richtlijnen van het vergaderen in een anderhalvemetersamenleving per definitie goedkoper of zelfs kosteloos is. Mogelijk moeten er voor een fysieke vergadering op de eigen locatie ook kosten gemaakt worden. Bijvoorbeeld omdat de standaard beeld- en geluidsinstellingen niet voldoen omdat raadsleden verder uit elkaar zitten dan normaal gesproken het geval is, of omdat er extra schoonmaakkosten zijn. Zorg dat alle extra kosten voor beide vergaderwijzen goed in kaart zijn gebracht, zodat dit kan worden meegenomen in de afweging tussen fysiek of digitaal vergaderen.

4.5 PARTICIPATIE

Hoewel de omslag naar een digitale vergadercultuur een grote opgave is, is het juist ook een kans om het participatieniveau van inwoners te verhogen. Maar hoe zorg je ervoor dat inwoners betrokken blijven bij het gemeentebestuur als je ze niet in het gemeentehuis kunt ontvangen en hoe kan inspraak digitaal ingericht worden?

Transparantie

Het is belangrijk om vergaderingen en processen die eerst fysiek toegankelijk waren voor publiek, nu digitaal toegankelijk te maken. Openbaarheid van de digitale vergaderingen van de raad via een livestream is dan ook ontzettend belangrijk. Dit vergt enige organisatie; geïnteresseerden moeten

bijeenkomsten digitaal kunnen volgen, zonder dat zij deze (onbedoeld) kunnen verstoren. Eerder in dit hoofdstuk beschreven wij hoe je een digitale raadsvergadering openbaar kunt uitzenden.

Door inzichtelijk te maken hoe een debat verloopt, hoe de besluitvorming verloopt en op welke onderliggende motivaties en documentatie een besluit genomen wordt, kan draagvlak van beslissingen onder inwoners toenemen. Dit betekent dat het raadzaam kan zijn om niet alleen raadsvergaderingen, maar ook openbare informatie en informatieve en oordeelsvormende vergaderingen openbaar te maken door het delen van documenten en audio- en/of videomateriaal van deze bijeenkomsten.

Inspraak en consultatie

Naast transparantie is inspraak en consultatie een belangrijke vorm van participatie. Zoals beschreven in het de paragraaf participatie in een fysieke vergadering zijn veel vormen van inspraak en consultatie al uitgedacht voor de coronatijd en prima uit te voeren zonder dat raadsleden en inwoners elkaar fysiek moeten treffen. Voorbeelden hiervan zijn het schrijven van een brief of e-mail aan de raad, of het bellen met een raadslid.

Een belangrijke formele vorm van inspraak is het inspreken tijdens de raadsvergaderingen of commissievergaderingen. Een dergelijk moment verzorgen tijdens een digitale raadsvergadering lijkt ingewikkeld, maar juist in uitzonderlijke tijden is het belangrijk dat inwoners een moment hebben om de gemeenteraad toe te kunnen spreken. Om inspraak in een digitale vergadering te realiseren kun je insprekers bijvoorbeeld vooraf een filmpje laten opnemen, een uitnodiging geven om (tijdelijk) toegang te krijgen tot de digitale vergadering of een veilige inspreekmogelijkheid creëren op het gemeentehuis vanaf waar ze (tijdelijk) kunnen deelnemen aan de digitale vergadering.

Veel lokale besturen hebben al laten zien dat inspraak in een digitale vergaderingen goed in te richten is. Zo informeert het waterschap Hunze en Aa's inwoners hoe zij digitaal kunnen inspreken. De provincie Drenthe geeft inwoners drie opties om in te spreken, namelijk het leveren van een schriftelijke bijdrage, het tijdelijk bijwonen van een digitale vergadering vanuit huis en het bijwonen van de digitale vergadering vanuit de (lege) Statenzaal. De gemeenteraad van Leiden voegt hier nog een vierde optie aan toe, namelijk: het opnemen en insturen van een filmpje.

Meebeslissen

Naast transparantie en inspraak zijn veel gemeenten op zoek naar het realiseren van een moment van (digitaal) meebeslissen van inwoners. Bijvoorbeeld over (een deel van) het financiële beleid of over een bestemmingsplan van een bepaald gebied binnen de gemeente. Voor het doel van deze handreiking, het vergaderen in de anderhalvemetersamenleving, voert dit onderwerp te ver. Gelukkig lees je er in de Inspiratiegids digitale participatie van Democratie in Actie wel alles over.

[Meer lezen over digitale participatie?](#)

[Bekijk de Inspiratiegids digitale participatie](#)

WATERSCHAP HUNZE EN AA'S INFORMEERT INWONERS HOE ZIJ DIGITAAL KUNNEN INSPREKEN

Digitaal inspreken

Spreekrecht houdt in dat er de gelegenheid is om tijdens een vergadering van het algemeen bestuur of een vergadering van een commissie het algemeen bestuur toe te spreken over onderwerpen die op de agenda van die vergadering staan. Iedereen kan gebruikmaken van het spreekrecht. Digitaal vergaderen betekent dat ook inspreken langs digitale weg gebeurt. Hiervoor moet u rekening houden met een aantal voorwaarden. U moet:

- beschikken over pc, laptop of tablet met webcam en microfoon;
- de applicatie Starleaf installeren (beschikbaar voor pc, laptop en tablet);
- een account aanmaken voor het gebruik van de Starleafapplicatie
- zich aanmelden voor spreekrecht. Neem hiervoor contact op met

◆ [Link](#) naar artikel

PROVINCIE DRENTHE GEEFT INWONERS VERSCHILLENDE INSPRAAK-OPTIES

Drie opties voor inspreken

Wie wil inspreken, heeft drie mogelijkheden. De eerste is een schriftelijke bijdragen leveren. De Statenleden leveren de eerste termijn van hun betoeg schriftelijk aan, omdat een digitale vergadering te vermoeiend is om urenlang te houden. De tweede optie is met de eigen computer vanuit huis aanschrijven bij de digitale vergadering. Je mag dan, net als tijdens een 'gewone' vergadering vijf minuten het woord voeren en kunt vragen van Statenleden beantwoorden derde optie is naar het Provinciehuis gaan om vanuit de, bijna lege, Statenzaal mee te vergaderen. Dat mag niet als je verkouden bent.

Wie wil inspreken kan zich net als anders aanmelden via statenriffie@drentsparlement.nl

◆ [Link](#) naar artikel

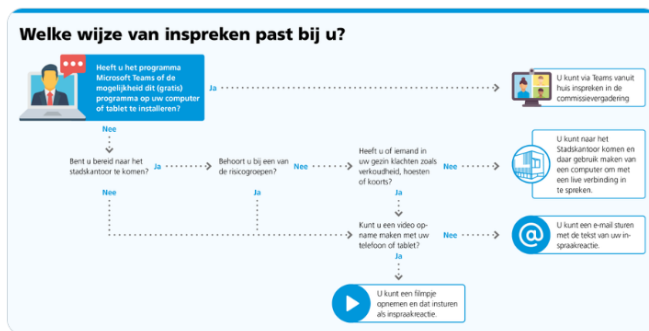
DE GEMEENTERAAD VAN LEIDEN INFORMEERT HAAR INWONERS OVER DE VERSCHILLENDE INSPRAAKMOGELIJKHEDEN MIDDELS EEN STROOMSCHEMA

Gemeenteraad Leiden
@raadLeiden

Inspreken bij een raadscommissie? Kijk welke van de vier opties het best bij u past en meld u zo snel mogelijk aan via bit.ly/39L4cvA #Raad071 #BlijfThuis 🏠

Translate Tweet

10:01 AM · Jun 2, 2020 · Hootsuite Inc.

◆ [Link](#) naar artikel

5 VERGADEREN IN MENGFORM

Tot slot willen we je meenemen in de speelruimte die er is buiten de digitale en fysieke vergadervormen. Er is namelijk een aantal mogelijkheden om verschillende vergadervormen te combineren en de situatie optimaal te benutten.

5.1 JURIDISCHE ASPECTEN

Laten we beginnen met wat niet mogelijk is: het zogenaamde hybride vergaderen. Hybride vergaderen houdt in dat een aantal raadsleden digitaal deelneemt en een aantal raadsleden fysiek aanwezig is bij eenzelfde vergadering. Tijdens hybride vergaderingen is geen sprake van een rechtsgeldige raadsvergadering en dus ook niet van rechtsgeldige raadsbesluiten. De tijdelijke wet maakt het mogelijk om ofwel een fysieke vergadering ofwel een digitale vergadering te houden voor besluitvorming. Combinaties van die twee zijn niet mogelijk. Het is dan ook niet toegestaan om hiervoor te kiezen. Er is in de nabije toekomst ook geen zicht op een optie waarin verschillende toegangen tot één vergadering wel mogelijk worden gemaakt: het is geen optie om bij AMvB of bij een eventueel besluit tot verlenging van de tijdelijke wet wijzigingen in die wet door te voeren.

Dat hybride vergaderingen niet toegestaan zijn, volgt vooral uit het idee dat er een gelijk speelveld moet bestaan voor de verschillende leden. Dit betekent dat ieder lid gelijk moet kunnen deelnemen aan de vergadering en dezelfde mogelijkheden moet hebben om deel te nemen. Het verbod op hybride vergaderingen volgt uit de eis van afzonderlijk toegang (kunnen) hebben tot de digitale vergadering. Daarom is het niet toegestaan dat een aantal leden via een gezamenlijke verbinding, bijvoorbeeld in de raadzaal, deelneemt aan een digitale vergadering. Anderzijds kan men niet via de digitale weg aan een fysieke vergadering deelnemen, omdat dan de presentielijst niet getekend kan worden. De tijdelijke wet schrijft voor dat voor een digitale vergadering de presentie langs digitale weg wordt opgemaakt. De Gemeentewet schrijft voor dat dit voor een fysieke vergadering via een presentielijst gaat die getekend moet worden. Omdat voor beide soorten raadsvergaderingen geldt dat meer dan de helft van de leden aanwezig moet zijn, kunnen parallelle vergaderingen bovendien niet geopend worden.

En wat kan er dan wel?

Je kunt ervoor kiezen om twee verschillende vergadervormen na elkaar op één avond te laten plaatsvinden, zo lang deze elkaar maar niet interveniëren. Dit zag er bijvoorbeeld 27 mei voor de gemeenteraad van Groningen als volgt uit: er werden voor die avond twee vergaderingen uitgeschreven. Een beraadslagende tussen half acht en half negen, waarbij mensen zowel online én offline met elkaar kunnen discussiëren. Men besprak discussiestukken en moties en amendementen werden besproken, maar er werden geen beslissingen genomen. Ook het vragenuur eerder op de avond vond 'hybride' plaats. Vervolgens haastte iedereen zich naar huis en vond er een digitale besluitvormende raadsvergadering plaats om negen uur. Deze laatste bijeenkomst was met name bedoeld om te stemmen. Dit was mogelijk, omdat beide vergaderingen los van elkaar stonden en elk apart werden geopend en gesloten. Een dergelijke constructie kan bijvoorbeeld prettig zijn voor grote raden waarbij het digitaal stemmen een lange tijd in beslag neemt, of juist voor vergaderingen waarin

gevoelige of complexe onderwerpen besproken moeten worden waarvan het de voorkeur heeft deze fysiek te bespreken.

VOORBEELDEN

DE GEMEENTERAAD VAN GRONINGEN VERGADERT IN TWEE VERGADERINGEN OP ÉÉN AVOND

Toch nog naar het Provinciehuis

19 mei 2020 16:05

Het Provinciehuis was al in beeld als tijdelijke vergaderplek van de Groningse gemeenteraad in verband met de verbouwing van het stadhuis. Door de coronacrisis en de digitale vergadermogelijkheden werd daar nog geen gebruik van gemaakt. Maar op woensdag 27 mei wordt er toch vergaderd in de Topweerzaal in het Provinciehuis.

De Groningse gemeenteraad maakt sinds het begin van de coronacrisis in de keuze voor de vergaderwijze een ontwikkeling door. Voortdurend wordt bekeken wat met de huidige coronarichtlijnen en regels rond besluitvorming en onder (persoonlijke) omstandigheden mogelijk en wenselijk is.

◆ [Link](#) naar artikel

Beraadslaging in commissievergaderingen

Zoals geïllustreerd in het voorbeeld van Groningen is het mogelijk om de beraadslaging actief te verschuiven van de (digitale) plenaire vergadering naar de (eventueel fysieke) voorbereidende fase van het politieke proces. Commissievergaderingen, rondes (al dan niet met de betrokkenheid van burgers en maatschappelijke organisaties) en politieke markten komen in allerlei vormen voor en zijn veelal een vorm van voorbereiding van de plenaire raadsvergadering waarin besluitvorming plaatsvindt. Omdat bij deze voorbereidende bijeenkomsten normaal al een wisselend aantal raadsleden aanwezig is, is het uitgangspunt van een gelijk speelveld in die zin niet op deze bijeenkomsten van toepassing.

Aangezien de tijdelijke wet niet expliciet ingaat op commissievergaderingen (anders dan bestuurscommissies, artikel 83), kun je ervoor kiezen om hierin wel de 'hybride' vorm toe te passen. Dit gebeurt bijvoorbeeld in Amersfoort. Daar wordt vergaderd in voorbereidende 'rondes' in de vorm van rondetafelgesprek, informatie, voorbereiding besluit of peiling. Deze laatste twee vormen vinden nu deels fysiek en deels digitaal plaats.

DE GEMEENTERAAD VAN AMERSFOORT ORGANISEERT 'HYBRIDE' VOORBEREIDENDE VERGADERINGEN

[Foto van twitter](#)

◆ [Link naar artikel](#)

Deze werkwijze van de gemeenteraad van Amersfoort laat zien dat raadscommissies zowel digitaal, als fysiek of hybride plaats kunnen vinden. Hierdoor is er in elk geval ruimte voor inspraak en een uitgebreid debat, én kan er later efficiënt en effectief worden besloten tijdens de raadsvergaderingen. Ook informatieve presentaties en technische vragenrondes kunnen zeer goed in een digitale of hybride sessie worden gegeven, voordat onderwerpen in een (fysieke) raadsvergadering worden geagendeerd.

5.2 PRAKTISCHE RANDVOORWAARDEN EN RICHTLIJNEN

Het gebruiken van mengvormen voor de raadsvergadering en hybride vergaderen in commissievorm behoeven wel duidelijke afstemming en heldere communicatie. Om het democratische proces te bewaken is het van groot belang om de vergadervormen en de (vernieuwde of tijdelijke) werkwijze transparant en helder te communiceren. De werkwijzen vragen in ieder geval om:

Duidelijke communicatie naar leden van de raad, inclusief commissie-/burgerraadsleden, zodat alle neuzen dezelfde kant op staan en er geen onduidelijkheid heerst over waar, wanneer en hoe er vergaderd wordt;

Duidelijke communicatie naar burgers, pers en anderen die een vergadering willen bijwonen, zodat de democratische waarden gewaarborgd blijven.

Praktisch gezien heb je dan natuurlijk ook twee aanpakken nodig: één voor de fysieke raadsvergadering en één voor de digitale vergadering. Zoals eerder toegelicht vergen digitale vergaderingen andere voorbereidingen en andere vaardigheden dan fysieke vergaderingen. Mocht er dus op dezelfde avond op twee verschillende manieren vergaderd worden, dan dien je alle deelnemers hiervan tijdig op de hoogte te stellen zodat iedereen zich goed kan voorbereiden op zowel de digitale vergaderstructuur en de technische vereisten, als op bijvoorbeeld de hygiëneprotocollen

die gelden op de fysieke locatie. Ditzelfde geldt voor commissies die in hybride vorm plaatsvinden. Indien er zowel deelnemers fysiek aanwezig zijn als deelnemers digitaal deelnemen, hebben beide groepen een andere voorbereiding nodig. En die voorbereiding is voor een groot deel bepalend voor de efficiëntie van de vergadering.

5.3 PARTICIPATIE

Het organiseren van participatie in het geval van mengvormen en verschillende werkwijzen zal puzzelen zijn, waarbij het steeds belangrijk is helder te blijven communiceren over de participatiemogelijkheden in de verschillende soorten vergaderingen, en wat er in welke vergadering van een participant verwacht wordt.

Ondanks dat het even zoeken zal zijn, is het goed denkbaar dat bijvoorbeeld in een hybride commissievergadering, de voordelen van online participatie gecombineerd kunnen worden met de voordelen van offline participatie. On- en offline participatievormen kennen namelijk allebei praktische en inhoudelijke voor- en nadelen. Op zoek gaan naar de meest vruchtbare mix kan een aantal mooie, verrassende on- en offline combinaties opleveren. Voor meer inspiratie over het organiseren van een gecombineerd participatietraject in de anderhalvemetersamenleving kun je terecht in de Inspiratiegids Digitale Participatie.

Meer lezen over de participatie in de anderhalvemetersamenleving?
[Bekijk de Inspiratiegids digitale participatie van Democratie in Actie](#)

6 SLOTWOORD

Met deze handreiking hebben we inzicht geboden in de vraagstukken waar gemeenten tegen aanlopen bij het organiseren van raadsvergaderingen in de anderhalvemetersamenleving. De keuze tussen digitaal (blijven) vergaderen of fysiek bij elkaar komen lijkt moeilijk, maar door de overwegingen en handvatten die hier gepresenteerd zijn, kan iedereen een bewuste keuze maken die past bij zijn of haar organisatie, waarbij oog is voor de participatie van inwoners. Uit praktijkvoorbeelden blijkt dat er heel wat mogelijkheden zijn om alsnog veilig en succesvol met elkaar te blijven vergaderen.

Hoelang deze ingewikkelde situatie voort blijft duren is nog ongewis, maar nu de eerste stappen zijn gezet heeft het Nederlandse lokale bestuur getoond robuust te zijn. Ook in deze uitzonderlijke omstandigheden is men aan de slag gegaan en heeft het politieke proces doorgang gevonden.

We hopen dat het lezen van deze handreiking je inspireert en dat je door blijft gaan met het vormgeven van de Nederlandse democratie.

BIJLAGE 1 NUTTIGE INFORMATIE

Overzicht adviezen, handreikingen en praktijkvoorbeelden

In deze handreiking is verwezen naar verschillende adviezen en handreikingen. Ook komen er allerlei praktijkvoorbeelden voorbij. Deze staan hieronder nog even handzaam op een rij.

ADVIEZEN EN HANDREIKINGEN

- ◆ [Tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming](#)
- ◆ [Advies omtrent Digitaal vergaderen voor provincies, gemeenten en waterschappen \(Democratie in Actie\)](#)
- ◆ [Checklist technische voorwaarden en rfp-eisen digitale besluitvorming](#)
- ◆ [Module 'beter online debatteren' \(digitale leeromgeving voor raadsleden\)](#)
- ◆ [Samenvatting digitale beraadslaging en besluitvorming: effectief en plezierig online vergaderen \(Nederlands Genootschap van Burgemeesters\)](#)
- ◆ [Advies omtrent digitaal stemmen \(Democratie in Actie\)](#)
- ◆ [Handreiking briefstemmen \(ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties\)](#)
- ◆ [Eerste tussenrapportage evaluatiecommissie tijdelijke wet digitale beraadslaging en besluitvorming](#)
- ◆ [Inspiratiegids Digitale Participatie \(Democratie in Actie\)](#)

PRAKTIJKVOORBEELDEN FYSIEK VERGADEREN

- ◆ [Gemeenteraad van Alkmaar in de sporthal worden uitgezonden door de lokale media](#)
- ◆ [Gemeenteraad van Voorschoten vergadert in raadzaal van buurgemeente wassenaar](#)
- ◆ [Gemeenteraad van Tynaarlo vergadert weer in de eigen raadzaal](#)
- ◆ [Ook de gemeenteraad van Westerveld kiest voor raadsvergadering in de eigen raadzaal](#)
- ◆ [Gemeenteraad van Oosterhout vergadert in openluchttheater](#)
- ◆ [Gemeenteraad van Oudewater vergadert in evenementcentrum](#)
- ◆ [In gemeente Waadhoeke zitten alle raadsleden 'aan tafel'](#)
- ◆ [In gemeente Valkenswaard is de raadzaal ingedeeld in een binnenring en een buitenring](#)
- ◆ [Gemeenteraad van Waalwijk vergadert zonder publiek](#)
- ◆ [Gemeenteraad van Buren vergadert zonder publiek](#)
- ◆ [Gemeente Pekela vraagt publiek zich vooraf aan te melden](#)
- ◆ [Twenterand: vergaderen in coronatijd](#)
- ◆ [Inwoners van gemeente Stede Broec kunnen kiezen op welke manier zij willen inspreken tijdens de vergaderingen van de raad](#)

PRAKTIJKVOORBEELDEN DIGITAAL VERGADEREN

- ◆ [Digitale besluitvorming en digitale raadsvergadering Bodegraven-Reeuwijk \(video\)](#)
- ◆ [De vergaderingen van de gemeenteraad van Nieuwegein worden uitgezonden via Youtube](#)
- ◆ [Statenleden van Noord-Holland hebben hun stembriefje ingeleverd via de post](#)
- ◆ [Gemeentebode haalt de stemmen op bij de raadsleden in Hilversum](#)
- ◆ [De gemeenteraad van Voorschoten benoemt wethouder in twee digitale vergaderingen](#)
- ◆ [De \(digitale\) raadsvergaderingen van de gemeenteraad van Capelle aan den IJssel worden ondertiteld](#)
- ◆ [Waterschap Hunze en Aa's informeert inwoners hoe zij digitaal kunnen inspreken](#)
- ◆ [Provincie Drenthe geeft inwoners verschillende inspraak-opties](#)
- ◆ [Gemeenteraad Leiden informeert haar inwoners over de verschillende inspraakmogelijkheden middels een stroomschema](#)

PRAKTIJKVOORBEELDEN VERGADEREN IN MENGVORM

- ◆ [Gemeenteraad Groningen vergadert in twee vergaderingen op één avond](#)
- ◆ [Gemeenteraad Amersfoort organiseert 'hybride' voorbereidende vergaderingen](#)

INFORMATIE MAATREGELEN COVID-19/CORONAVIRUS

- ◆ [Democratie in Actie](#)
- ◆ [RIVM](#)
- ◆ [Rijksoverheid](#)